

Archeologisch bureauonderzoek
Purmerend-Purmersteenweg,
gemeente Purmerend.

HOLLANDIA reeks 583



COLOFON

Hollandia reeks nr.	583
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek Purmerend-Purmersteenweg, gemeente Purmerend
Toponiem:	Purmerend-Purmersteenweg
Gemeente:	Purmerend
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	4002633100
Hoekcoördinaten:	- 125558/ 502366 (N) - 125706/ 502290 (O) - 125676/ 502233 (Z) - 125528/ 502314 (W)
Auteurs:	Dhr. drs. J.J. Brattinga, Hollandia Archeologen
Uitvoering:	Hollandia Archeologen
In opdracht van:	Bodemplan Ingenieurs & Uitvoerders, Amstelveen
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. Ing. A.M. Bleesing
Wetenschappelijke leiding:	Dhr. drs. P.M. Floore, Hollandia Archeologen
Illustraties:	Auteur, tenzij anders vermeld
Definitieve versie:	Juni 2016
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

© **HOLLANDIA** archeologen, Zaandijk 2016

HOLLANDIA archeologen

Tuinstraat 27a

1544 RS Zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Inleiding	9
2. Onderzoeksgebied	11
4. Beleid	13
5. Doel en methoden van het bureauonderzoek	15
6. Landschaps- en bewoningsgeschiedenis	17
7. Archeologische verwachting	23
8. Conclusies en advies	25

Bijlagen

Samenvatting

In opdracht van Bodemplan Ingenieurs & Uitvoerders heeft Hollandia Archeologen in juni 2016 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied ten oosten van het centrum van Purmerend, aan de Purmersteenweg. Aanleiding van het bureauonderzoek zijn de voorgenomen sloop- en bouwactiviteiten op de locatie omwille van herinrichting van het perceel met nieuwbouw. De nieuwbouw zal bestaan uit woonhuizen en appartementencomplexen. De met deze activiteiten gepaard gaande grondroering zou een verstoring van het archeologisch bodemarchief kunnen veroorzaken. Door middel van een archeologisch bureauonderzoek wordt geprobeerd inzicht te verschaffen in de archeologische waarde van het bodemarchief binnen het plangebied.

In het vigerende bestemmingsplan De Gors e.o., dat op in 2010 door de gemeente Purmerend is vastgesteld, heeft het plangebied de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie'. Hierin zijn de volgende bouwregels als volgende beschreven: Bij bodemingrepen met een oppervlakte van ten minste 500 m² en waarbij de grond dieper dan 50 cm onder het maaiveld wordt geroerd dient archeologisch onderzoek verricht te worden. Dit is voor het onderzoeksgebied het geval.

Het onderzoeksgebied ligt ten noorden van de Purmersteenweg, in de gemeente Purmerend. Deze weg is een oud ontginningslint waarlangs laatmiddeleeuwse bewoning mogelijk is geweest. Het gebied lijkt van de 17e tot en met de 19e eeuw niet bebouwd te zijn geweest. Met de komst van een houthaven in het tweede kwart van de 19e eeuw wordt het perceel deels bebouwd. Deze bouwactiviteiten beperkten zich tot het westelijk deel van het onderzoeksgebied omdat de rest van de grond indertijd is afgegraven voor de aanleg van de haven. Deze haven is halverwege de 20e eeuw weer gedempt, waarna er verschillende bedrijfspanden op de vrijgekomen grond werden gebouwd. Eén van de panden brandde in 2008 af, waarna een groot deel van het terrein dienst deed als parkeerplaats.

De grootschalige bouw- en sloopwerkzaamheden vanaf de 19e eeuw hebben ervoor gezorgd dat archeologische sporen niet meer aanwezig of zeer verstoord kunnen zijn. Een uitzondering vormt het westen van het onderzoeksgebied, waar de bodem minder geroerd zou kunnen zijn doordat het niet is afgegraven voor de haven. Dit is ook het deel van het onderzoeksgebied dat binnen het AMK-terrein 14655 valt en van grote archeologische waarde is.

Het vooronderzoek heeft aangetoond dat de ondergrond van het onderzoeksgebied sporen van bebouwing kan bevatten. Om vast te stellen of de ondergrond (deels) nog archeologisch intact is en of er nog relevante archeologische sporen aanwezig zijn, wordt op grond van de geraadpleegde gegevens aanbevolen het onderzoeksgebied te onderwerpen aan een inventariserend veldonderzoek (IVO-O) in de vorm van verkennende boringen. Deze boringen zullen worden uitgevoerd conform protocol 4003 uit de kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie (KNA, versie 3.3).

1 Inleiding

In opdracht van Bodemplan Ingenieurs & Uitvoerders heeft Hollandia Archeologen in juni 2016 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied ten oosten van het centrum van Purmerend, aan de Purmersteenweg. Aanleiding van het bureauonderzoek zijn de voorgenomen sloop- en bouwactiviteiten op de locatie omwille van herinrichting van het perceel met nieuwbouw. De nieuwbouw zal bestaan uit woonhuizen en appartementencomplexen.

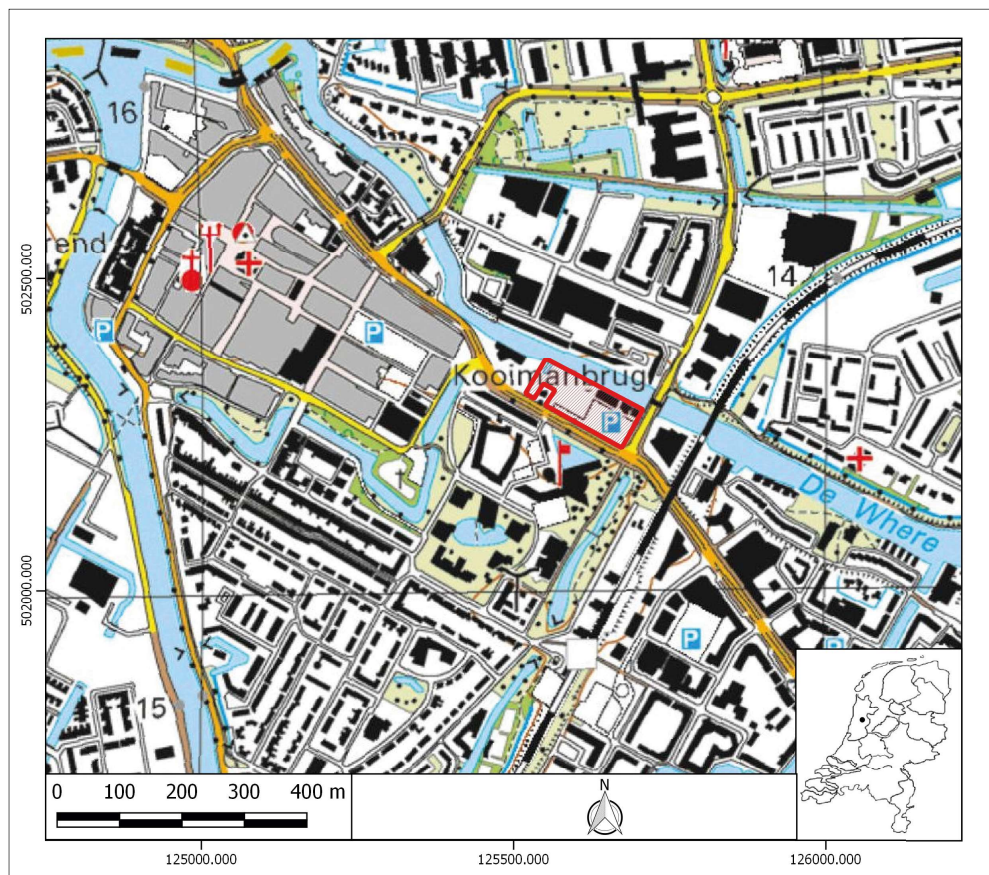
De met deze activiteiten gepaard gaande grondroering zou een verstoring van het archeologisch bodemarchief kunnen veroorzaken. Door middel van een archeologisch bureauonderzoek wordt geprobeerd inzicht te verschaffen in de archeologische waarde van het bodemarchief binnen het plangebied.

Het archeologisch bureauonderzoek wordt uitgevoerd conform de eisen die zijn gesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.2). De onderzoeksdocumentatie wordt na afronding van het onderzoek aangeleverd aan het archeologisch depot van de Provincie Noord-Holland te Castricum.

2. Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich even ten oosten van het historisch centrum van de stad Purmerend (afbeelding 1). Aan de noordkant wordt het begrensd door het riviertje De Where. Ten zuiden ligt de Purmersteenweg en ten oosten de Burgermeester D. Kooijmanweg. Aan de westzijde grenst het plangebied aan het perceel van villa 'Houtheuvel'. De RD-coördinaten van het plangebied zijn: 125558/502366 (N), 125706/502290 (O), 125676/502233 (Z) en 125528/502314 (W). De huidige bebouwing van het terrein bestaat uit loodsen en bedrijfspanden. Een groot deel van het perceel is geasfalteerd en doet dienst als parkeerplaats.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) ligt het plangebied in een zone met lage trefkans op archeologie. Het westelijk deel van het gebied ligt volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) binnen een terrein van hoge archeologische waarde, monumentnummer 14655.



Afbeelding 1: Topografische kaart van de stad Purmerend. Het onderzoeksgebied is rood gearceerd.

3. Beleid

Gemeente Purmerend (naar Hoogendijk 2012)

De gemeente Purmerend gaat uit van een op Europees (Verdrag van Valletta) en nationaal (Wet op de archeologische monumentenzorg) niveau vastgesteld punt dat archeologie zo veel mogelijk in situ behouden moet worden, zodoende heeft de gemeente in 2008 een beleidskaart door ADC-heritage laten opstellen met daarop de potentieel aanwezige waarden binnen de gemeentegrenzen (Huizer et al. 2008).

De gemeente hanteert twee regimes met betrekking tot de historische kern van Purmerend en het overige gebied (Beleidsnota archeologie versie 3). Voor de historische kern geldt dat gebieden die reeds zijn verstoord, niet verplicht zijn om archeologisch te laten onderzoeken. Plekken die een lage archeologische verwachting genieten hoeven eveneens niet verplicht onderzocht te worden. De gebieden met een middelhoge archeologische verwachting worden plangebieden die kleiner zijn dan 100 m² van archeologisch onderzoek vrijgesteld. De Archeologische Werkgroep Purmerend heeft de mogelijkheid op deze locaties waarnemingen te doen. Voor de gebieden met een hoge archeologische verwachting is de ondergrens voor archeologisch voorbehoud 30 m². Ook dan geniet de Archeologische Werkgroep Purmerend de mogelijkheid om waarnemingen te doen.

In het vigerende bestemmingsplan De Gors e.o., dat op in 2010 door de gemeente Purmerend is vastgesteld, heeft het plangebied de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie'. Hierin zijn de volgende bouwregels als volgende beschreven: Bij bodemingrepen met een oppervlakte van ten minste 500 m² en waarbij de grond dieper dan 50 cm onder het maaiveld wordt geroerd, zoals in het hier omschreven plangebied, dient archeologisch onderzoek verricht te worden. Gebieden met een hoge archeologische waarde en de droogmakerij de Purmer dienen archeologisch onderzocht te worden, indien de bodemingrepen een oppervlakte groter dan 100 m² bedragen en dieper gaan dan 50 cm (Bestemmingsplan De Gors e.o. 2010, NL.IMRO.0439.BPGORS2010-va01, o_NL.IMRO.0439.BPGORS2010-va01.dwg, IMRO2008).

4. Doel en methode archeologisch bureauonderzoek

Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling, zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden. Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium in de planvorming rekening gehouden worden met de potentieel aanwezige archeologische waarden in de bodem.

Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.
2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS3) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).
3. Relevante geologische, historische, en archeologische literatuur.
4. Lokale deskundigen.

5. Landschaps- en bewoningsgeschiedenis

Genese van het landschap (naar Vanoverbeke 2010)

Purmerend is gelegen in een gebied dat werd gevormd in het Holoceen, het geologisch tijdvak waar we ons nu nog steeds in bevinden en dat na de laatste ijstijd van 10.000 jaar geleden een aanvang nam. Het afsmelten van de ijskap zorgde voor een stijging van de zeespiegel, waardoor klei en zand werden afgezet in een wadden kwelderlandschap (deze sedimentatie wordt tot het Laagpakket van Wormer gerekend). Vanaf ongeveer 4000 v. Chr. neemt de zeespiegelstijging echter af waardoor de zee geen directe invloed meer had op het achterland en waardoor er zich in dit rustige milieu een veenpakket ontwikkelde. Dit uitgestrekte Hollandveen Laagpakket werd in de regio Noord-Holland pas vanaf de 10e eeuw n.Chr. door de mens ontgonnen en aldus bewoonbaar gemaakt. Echter door de ingrepen van de mens, met een verlaging van het veenlandschap tot gevolg (inklinking), kreeg de zee vanaf de late middeleeuwen meer invloed. Door diverse overstromingen werd er een kleipakket gevormd op het veen. Zowel op de geomorfologische als de bodemkaart is het centrum van Purmerend niet gekarteerd, wegens diens ligging in een verstedelijkte kern. De meest nabije en wel gekarteerde zone wordt geomorfologische omschreven als een ontgonnen veenvlakte al dan niet bedekt met klei en/of zand (1M46). Op de bodemkaart wordt de meest nabije zone als een weideveengrond op veenmosveen gedefinieerd (code: pVs).

De grootschalige veenontginningen van de 10e-11e eeuw zorgde ervoor dat de mens zich moest beschermen tegen het wassende water. Een direct gevolg van het ontwateren van veen is namelijk dat het gaat oxideren en inklinken. Hierdoor verlaagde het landschap en vormde de zee een steeds toenemende dreiging. Overstromingen sloegen grote delen van het veenlandschap weg, waardoor meren, zoals de Beemster en Purmer, ontstonden. Tegen het einde van de 13e eeuw bestond het veengebied van het Noordhollands Noorderkwartier uit een losse verzameling van bedijkte veeneilanden die in het westen werden beschermd door de Noordzeeduinen. Om zichzelf en de dorpen te beschermen ging men dijkringen aanleggen. Een dijkkring was in principe een aaneenschakeling van verschillende kleine dijkes tot een gesloten geheel. Zo waren ook Waterland en de Zaanstreek samen door een dergelijke dijkkring omgeven. De verschillende veeneilanden waren van elkaar gescheiden door brede zeearmen en uitgestrekte meren (de Schermer-Purmer-Beemster-Wormer). De dijkringen van West-Friesland, de Zeevang en de Zaanstreek waren vermoedelijk al omstreeks 1250 aanwezig.

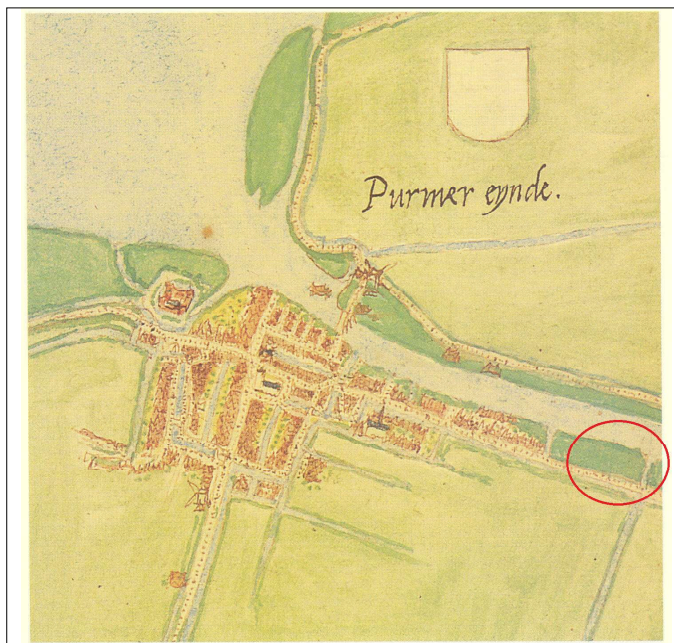
Algemene historische gegevens (naar Vanoverbeke 2010)

Purmerend is gelegen op een knooppunt van verschillende doorgaande land- en waterverbindingen. Een van die verbindingen was de Where, de natuurlijke waterverbinding tussen de Beemster en de Purmer. Sommigen vermoeden dat Purmerend ontstaan is op een hoger gelegen deel waar men deze waterweg kon oversteken (Vanneste 2008). Anderen stellen dat Purmerend zich ontwikkeld heeft vanuit een deel van een bestaand agrarisch ontginningsdorp, in dit geval het noordeinde van Purmerland (Bos 1988). Deze as maakte deel uit van de verbinding tussen Amsterdam en Hoorn en loopt vanuit het zuiden in een rechte lijn, via de Gouw, Hoogstraat en Peperstraat door tot bij de Where en wordt aan de overkant van het water vervolgd. Vermoedelijk zorgde een veer voor het overzetten van reizigers en goederen (Huurdeeman 1975). Een tweede verkeersas bestaat uit de huidige Neckerdijk, Padjedijk, Breedstraat en Dubbele buurt en maakte deel uit van de oost-west

verbinding tussen Zuiderzee en Noordzee (Hurdeman 1975). Op de kruising tussen deze twee landverbindingen bevindt zich vandaag de Kaasmarkt. Tot op heden vormen de Kaasmarkt en de viersprong van wegen het topografische centrum van de oude stad. Nabij de Kaasmarkt zijn bewoningssporen aangetroffen uit de 12e en 13e eeuw (Schenk 2008). In de naamgeving van enkele van deze straten (Padjedijk en Neckerdijk) wordt verwezen naar een dijk. Vermoedelijk was deze oost-west-as langs of op de grote dijkkring gelegen die Waterland en de Zaanstreek omgordde en zoals boven eerder reeds aangehaald reeds in het midden van de 13e eeuw aanwezig was. Op de oudste vermelding van de naam Purmerend moeten we echter nog wachten tot 1342 (Schenk 2008). In de loop van de 14e eeuw vond er een bewoningsverschuiving plaats van het platteland naar het centrum van Purmerend waarop het zich ontwikkelde als een vissers- en handelsnederzetting met een stedelijke kern en bijhorende elementen als een waag en handelsprivileges (Schenk 2008).

In 1355 splitst Purmerend zich af van de parochiekerk van Purmerland en krijgt het een eigen kapel (Hurdeman 1975). Pas een halve eeuw later, in 1410, werd het stadje gesticht door Graaf Willem VI, waarop zijn leenman, ene Willem Eggairt, de heerlijke rechten over Purmerend en de toestemming om een kasteel te bouwen ontving (Schukking 1963). Aan de westkant van de toenmalige nederzetting werd het slot Purmersteijn opgetrokken, welke in 1413 klaar was (Groesbeek 1981). In de loop van de 16e-17e eeuw raakt het bouwwerk geleidelijk in verval waarop het in 1741 afgebroken werd. Enkel de straatnaam, Slotplein, verwijst vandaag nog naar het kasteel.

Purmerend verwerft de stadsrechten in het jaar 1434 en de middeleeuwse stad was in 1484 volgroeid. Rondom werd de nederzetting omgeven door een stadsgracht die aansloot op de Where en die op heden weerspiegeld wordt in de Gedempte Singelgracht, Westerstraat, Nieuwstraat, (verdwenen) Willem Eggertstraat en Kolkstraat. Op de kaart van Van Deventer (afbeelding 2) is deze middeleeuwse singel nog zichtbaar.



Afbeelding 2: Kaart van Purmerend door Jacob van Deventer uit ca. 1560. De locatie van het onderzoeksgebied is schematisch weergegeven met een rode circl. Noorden is boven.

Tot het eind van de 16e eeuw was Purmerend niet uitvoerig versterkt en dus geen vestingstad, alhoewel er toch aanduidingen zijn dat er reeds omstreeks 1450 op zijn minst een lage ommuring moet geweest zijn (Schukking 1963). De bovengenoemde stadswal vormde vermoedelijk eveneens wel iets van bescherming en historisch onderzoek heeft uitgemaakt dat de stad in 1515 over toegangspoorten beschikte (Huurde man 1975). Hoewel er geen afbeeldingen van deze verdedigingswerken bestaan, kan worden aangenomen dat de stadswal vanaf de Where in het noorden, ongeveer langs de huidige Kanaalkade en Kanaalschans aansloot op de Amsterdamse poort, langs de Nieuwe Gracht naar de Koemarkt liep, om daar aan te sluiten op de Purmerpoort. Toch zal het tot 1573 duren vooraleer men de stad gaat uitbreiden en echt gaat voorzien van een verdedigingssysteem. Bij de Spaanse dreiging in dat jaar werd het besloten om de stad te versterken met aarden wal en brede gracht en muren en bolwerken. De verdere groei van de stad geschiedde in een aantal fases en onder leiding van ene Diederick van Sonoy, een Kleefse edelman en militair bevelhebber binnen het Noorderkwartier. (Huurde man 1975). Reeds in 1572 was de stad in het zuiden uitgebreid door indijking en in 1574 werd aan het noorden van de stad een gebiedsuitbreiding uitgevoerd. In het jaar 1614 volgde een derde uitleg, deze keer in westelijke richting. Hierbij werden gebieden rond het kasteel en de Neckerdijk ingedijkt. De laatste versterkingen werden aangelegd kort na 1642, als gevolg van de drooglegging van de Beemster waardoor de noordzijde van de stad zijn natuurlijke verdediging verloor. Het zal vervolgens pas tot het begin van de 20e eeuw duren vooraleer de eerste stadsuitbreiding buiten de 17e eeuwse stadswallen en grachtengordel plaatsvond.

Historische en archeologische gegevens onderzoekslocatie

Het gebied waarin het plangebied ligt heet in de volksmond ook wel de Brantjesoever. Het is genoemd naar de familie Brantjes die op deze plek een houthandel had. De locatie was zeer geschikt voor houthandel omdat het hout over water kon worden aangevoerd. De houthandel die hier gevestigd was tot 1927 heeft de familie geen windeieren gelegd. Het werd een vooraanstaande familie, wat ook blijkt uit de bouw van stadsvilla's zoals villa Houtheuvel uit 1879, die naast het plangebied staat. In deze villa heeft de familie Brantjes zelf gewoond. Naast de witte villa Houtheuvel heeft ooit nog een ander houten huis gestaan. Dit zogenoemde "Noors huis", dat de familie Brantjes in Noorse stijl liet opbouwen, is in 1979 overgeplaatst naar het Zuiderzeemuseum (Brantjesoever Stedebouwkundige visie 2013).

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten noorden van de Purmersteenweg. De Purmersteenweg is vanouds één van de toegangswegen tot de stad Purmerend en een ontginningslint. Op de kaart van Jacob van Deventer (afbeelding 2) is te zien dat omstreeks 1560 het onderzoeksgebied onbebouwd is. Rond 1680 lijkt dit ook het geval op de kaart van Dou (afbeelding 3).

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 is ook geen bebouwing op het perceel te zien (afbeelding 4) In de loop van de 19e eeuw wordt echter in het plangebied een binnenhaven gegraven voor een houthaven. Deze was er al zeker in 1878 (verkennd bodemonderzoek 2011) en is ook nog goed te zien op de topografische kaart uit 1925 (afbeelding 5). De haven is uiteindelijk gedempt, vermoedelijk met zand (verkennd bodemonderzoek 2010, 10).

Op de topografische kaart uit 1950 is te zien dat de haven inderdaad gedempt is, en er een gebouw bij is gekomen. Op de topografische kaart uit 1983 zijn vervolgens nog een aantal gebouwen te zien (afbeelding 6). Eén van die gebouwen, een voormalige bouwmarkt, is in december 2008 afgebrand en gesloopt. Momenteel is het onderzoeksgebied deels bebouwd met kantoorgebouwen en loodsen, en is een deel ingericht als parkeerterrein. Een overzicht

van de bouwontwikkeling op het perceel van 1925 tot heden is opgenomen in dit rapport als bijlage 3.

In het verleden is er veel archeologisch onderzoek verricht in Purmerend, met name in de binnenstad maar ook in de omliggende gebieden.

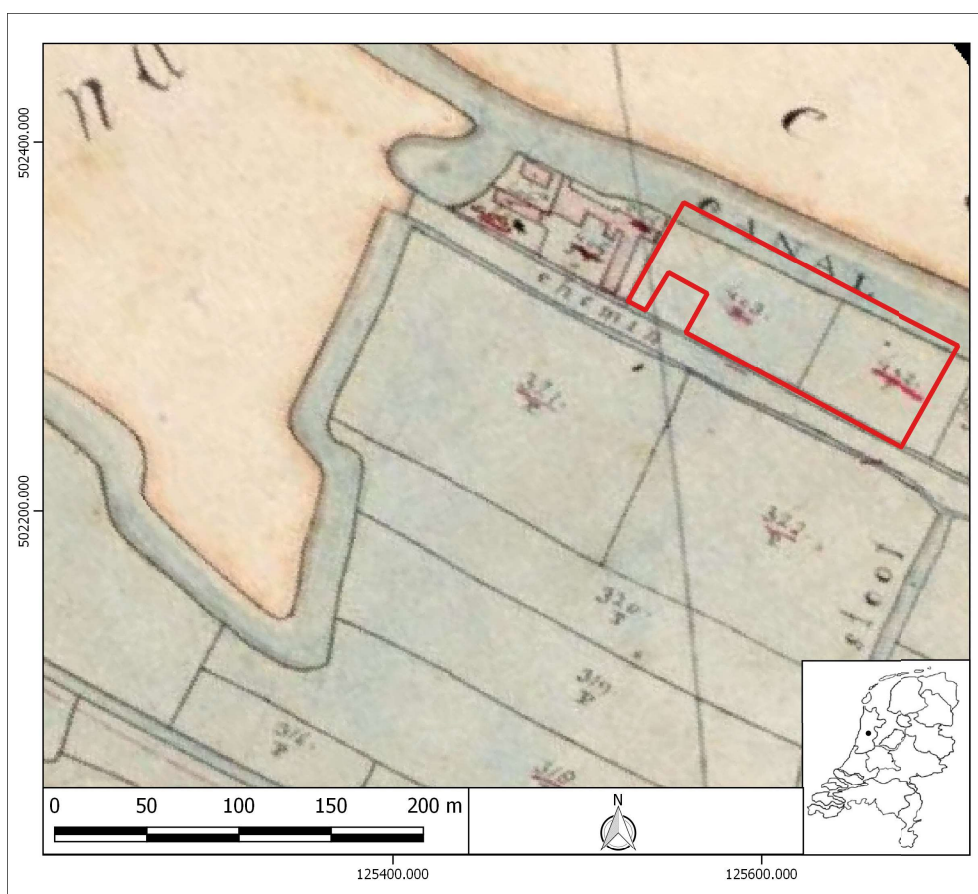
In 2016 heeft Bureau voor Archeologie een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd aan de Primulastraat, ten zuiden van het onderzoeksgebied. Uit de boringen die tijdens dit onderzoek zijn gezet is gebleken dat in dit gebied een pakket opgebracht zand op een deels veraarde veenlaag ligt. Het veen ligt weer op een laag klei (Laagpakket van Wormer). Omdat het niveau van het veen zich op 1,30 m -mv en lager bevond is besloten hier geen vervolgonderzoek te laten plaatsvinden omdat de werkzaamheden tot 0,80 m -mv zouden plaatsvinden. Op het veraarde veen, wat een potentieel laatmiddeleeuws archeologisch niveau zou kunnen zijn, na zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Ten oosten van het plangebied, aan de Purmerweg, heeft ADC Archeoprojecten in 2015 een bureauonderzoek uitgevoerd, onder meer voor de bouw van een uitvaartcentrum. Het onderzoek wees uit dat er geen aanwijzing waren voor de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische sporen. Hier heeft geen vervolgonderzoek plaatsgevonden.

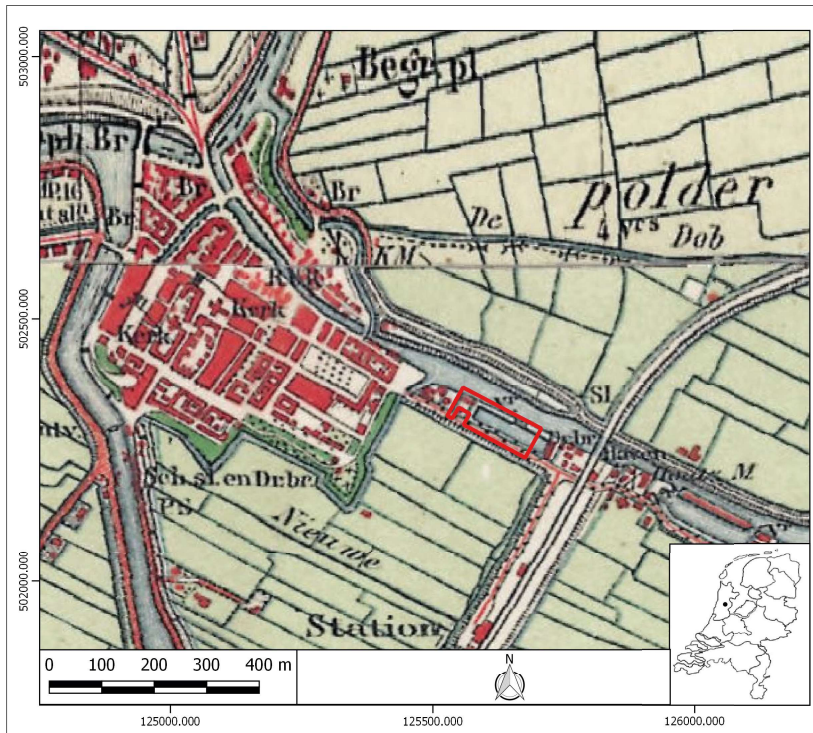
Ander gerelateerd onderzoek is verricht binnen het onderzoeksgebied zelf. Kwinfra Milieu BV heeft in totaal 21 boringen in het gebied gezet. Op plekken waar de houthaven wordt vermoed kwam ook daadwerkelijk veel zand en puin uit de boringen. De boringen aan de westkant van het onderzoeksgebied bevatte voornamelijk lagen sterk ziltige klei.



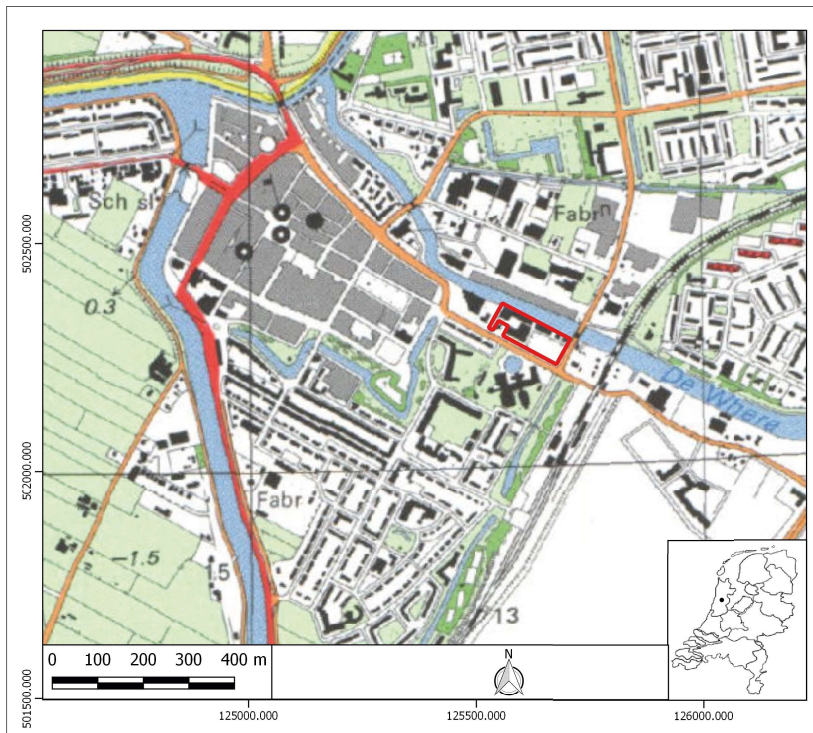
Afbeelding 3: Purmerend op een kaart van Dou uit 1680. De locatie van het plangebied is rood omcirkeld. Noorden is boven.



Afbeelding 4: Kadastrale minuutkaart 1811-1832. Het onderzoeksgebied is rood omkaderd



Abbeelding 5: Topografische kaart uit 1925. Het onderzoeksgebied is rood omkaderd.



Abbeelding 6: Topografische kaart uit 1983. Het onderzoeksgebied is rood omkaderd.

8. Archeologische verwachting

Periode	Verwachting	Diepte t.o.v. maaiveld	Te verwachte archeologische resten
Paleolithicum-midden neolithicum	laag	enkele tientallen meters	n.v.t.
Laat neolithicum	laag	vanaf 0,5 -NAP	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, begravingen, grafheuvels, waterputten, aardewerk, natuursteen, gewel, benen voorwerpen en metalen voorwerpen.
Bronstijd tot en met Romeinse tijd	laag	n.v.t.	n.v.t.
Vroege middeleeuwen	laag	n.v.t.	n.v.t.
Late middeleeuwen en nieuwe tijd	middel	direct onder maaiveld tot 2 m onder maaiveld	Paalkuilen, wegdekken, karrensporen, funderingen, sluisjes, aardewerk, glas, leer, dierlijk bot en bouwmaterialen.

Op basis van de aardwetenschappelijke, historische en archeologische gegevens kan voor het onderzoek de volgende archeologische verwachting worden opgesteld:

Het pleistocene dekzand (Formatie van Boxtel) ligt zeer waarschijnlijk onder de 18 m -NAP (profiel Dinoloket, zie bijlage 4). De kans op het aantreffen van sporen uit het paleolithicum tijdens de graafwerkzaamheden in het onderzoeksgebied zijn daardoor laag. Sporen uit het neolithicum kunnen zich bevinden op de getijdeafzettingen van de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer. Omdat afzettingen uit dit pakket al bij eerder onderzoek in de omgeving van het onderzoeksgebied zijn aangetroffen bestaat er theoretisch de kans dat archeologische sporen uit deze periode aanwezig zijn. De verwachting voor het daadwerkelijk aantreffen ervan is desondanks laag.

Vanaf de bronstijd raakte het gebied steeds minder overstroomd door de zee en kwam een uitgestrekt veenmoeras tot ontwikkeling dat tot aan de vroege middeleeuwen stand hield. Het was erg nat en ongeschikt om op te wonen, waardoor de kans op het aantreffen van sporen uit de bronstijd tot en met vroege middeleeuwen is laag.

Vanaf de late middeleeuwen is men begonnen met het ontginnen van het veen. Sporen van deze ontginningen uit middeleeuwen kunnen aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van veraarde veenlaag. De kans op aantreffen hiervan en van sporen uit de middeleeuwen in het algemeen is middelhoog, mede doordat de aanwezigheid van veraarde veenlaag is aangetoond in een nabijgelegen onderzoekslocatie (Hanemaaijer 2016) en het onderzoeksgebied langs een ontginningslint (de Purmersteenweg) ligt.

Over het algemeen is de kans op het aantreffen van archeologie uit de periode vóór de 19e eeuw erg klein doordat grote delen van het perceel zijn afgegraven ten behoeve van de houthaven in de 19e eeuw. Enkel het noordwesten van het onderzoeksgebied is niet als haven uitgegraven geweest. Echter, de kans bestaat dat door alle bouw- en sloopwerkzaamheden de ondergrond ook daar sterk is verstoord.

Dat wordt ondersteund door de resultaten van het bodemonderzoek op locatie door Kwinfra Milieu BV in 2011. Het bedrijf heeft in totaal 21 boringen gezet in het gebied. Op plekken waar de houthaven wordt vermoed kwam zand en puin uit de boringen. De boringen aan de westkant van het onderzoeksgebied bevatten voornamelijk lagen sterk ziltige klei. (Kwinfra Milieu BV 2011, rapp1v2). De kans op het aantreffen van archeologische sporen zal hier het grootst zijn.

9. Conclusie en advies

Conclusie

Het onderzoeksgebied ligt ten noorden van de Purmersteenweg, in de gemeente Purmerend. Deze weg is een oud ontginningslint waarlangs laatmiddeleeuwse bewoning mogelijk is geweest. Het gebied lijkt van de 17e tot en met de 19e eeuw niet bebouwd te zijn geweest. Met de komst van een houthaven in het tweede kwart van de 19e eeuw wordt het perceel deels bebouwd. Deze bouwactiviteiten beperkten zich tot het westelijk deel van het onderzoeksgebied omdat de rest van de grond indertijd is afgegraven voor de aanleg van een houthaven. Deze haven is halverwege de 20e eeuw weer gedempt, waarna er verschillende bedrijfspanden op de vrijgekomen grond werden gebouwd. Eén van de panden brandde in 2008 af, waarna een groot deel van het terrein dienst deed als parkeerplaats.

De grootschalige bouw- en sloopwerkzaamheden vanaf de 19e eeuw hebben ervoor gezorgd dat archeologische sporen niet meer aanwezig of zeer verstoord kunnen zijn. Een uitzondering vormt het westen van het onderzoeksgebied, waar de bodem minder geroerd zou kunnen zijn omdat deze niet is afgegraven voor de aanleg van de houthaven. Dit is ook het deel van het onderzoeksgebied dat binnen het AMK-terrein 14655 valt en van grote archeologische waarde is.

Selectieadvies

Het vooronderzoek heeft aangetoond dat de ondergrond van het onderzoeksgebied sporen van bebouwing kan bevatten. Om vast te stellen of de ondergrond (deels) nog archeologisch intact is en of er nog relevante archeologische sporen aanwezig zijn, wordt op grond van de geraadpleegde gegevens aanbevolen het onderzoeksgebied te onderwerpen aan een inventariserend veldonderzoek (IVO-O) in de vorm van verkennende boringen. Deze boringen zullen worden uitgevoerd conform protocol 4003 uit de kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie (KNA, versie 3.3).

Literatuur

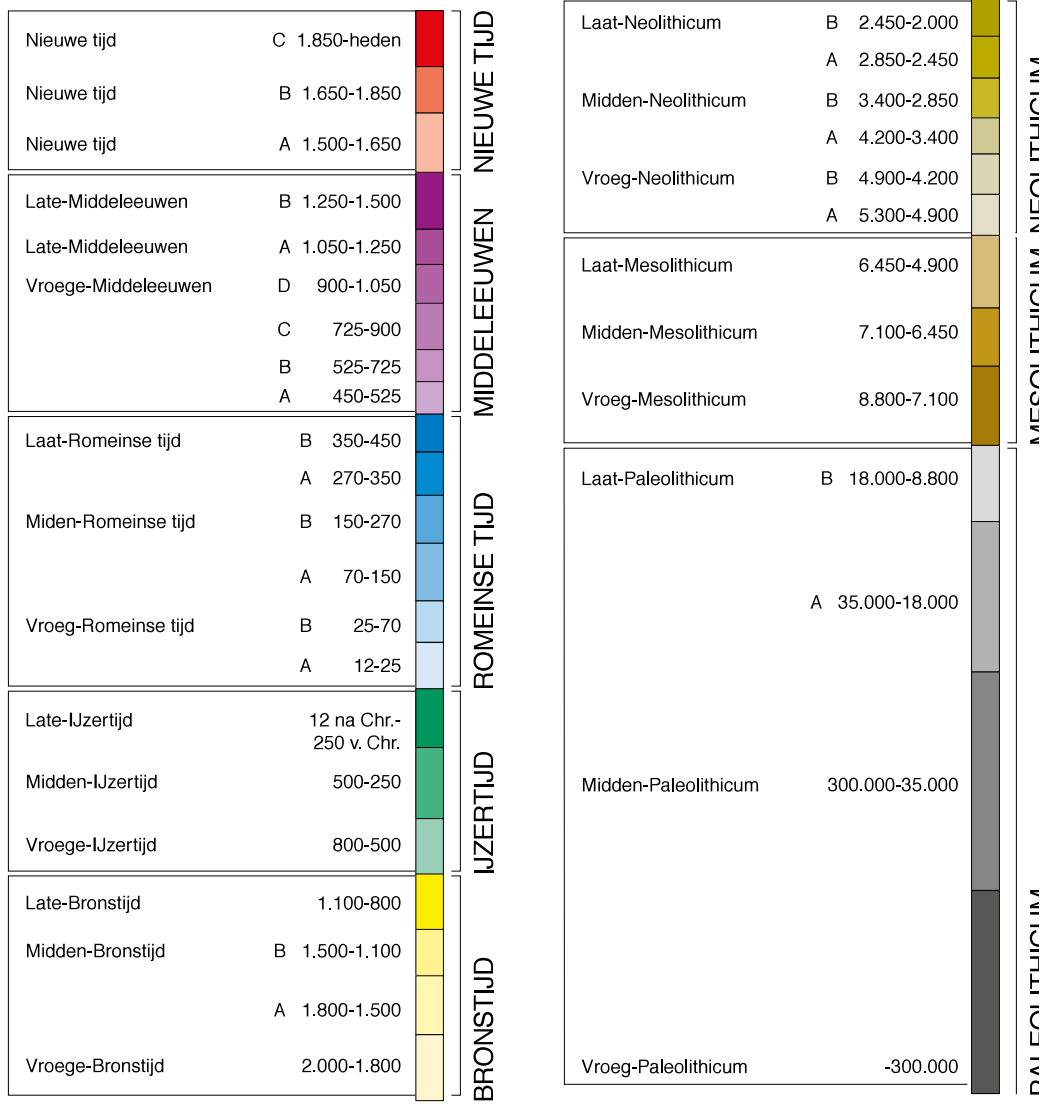
- Bos, J.M., 1988: Landinrichting en archeologie: het bodemarchief van Waterland. *Nederlandse Archeologie Rapporten 6*, Amersfoort.
- Hanemaaijer, M., 2016: Primulastraat, Purmerend, gemeente Purmerend: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen. *Bureau voor Archeologie rapport 189*, Utrecht.
- Huurdeman, P., 1975: *De geschiedenis van Purmerend*. Purmerend.
- Kwinfra Milieu BV. 2011: Verkennend bodemonderzoek Purmersteenweg 11-13 te Purmerend. Kenmerk: 10251-rapp1v2.
- Leur, van, T., 2013: Brantjesoever Purmerend. Stedenbouwkundige visie Theo van Leur Architectuur Presentaties BV., Amersfoort.
- Rooij, van, J.A.G., 2015: Purmerweg 92 in Purmerend. Een bureauonderzoek. *ADC Rapport 3985*, Amersfoort.
- Schenk, A., 2008: Beleidsnota Archeologie in Purmerend. Purmerend. (webversie: [http:// www.purmerend.nl](http://www.purmerend.nl)).
- Schukking, W.H. et al, 1963: Atlas van historische vestigwerken in Nederland. IIIb: Provincie Noord-Holland. Stichting Menno van Coehoorn, Utrecht.

Bijlagen

Inhoudsopgave

- Bijlage 1: Archeologische perioden
- Bijlage 2: Archeologische stappenplan
- Bijlage 3: Bouwontwikkeling
- Bijlage 4: Proefiel Dinoloket

Bijlage 1: Archeologische perioden



Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indiatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek . Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Bijlage 3: Bouwontwikkeling onderzoeksgebied



Situatie 1925



Situatie 1950



Situatie 1983

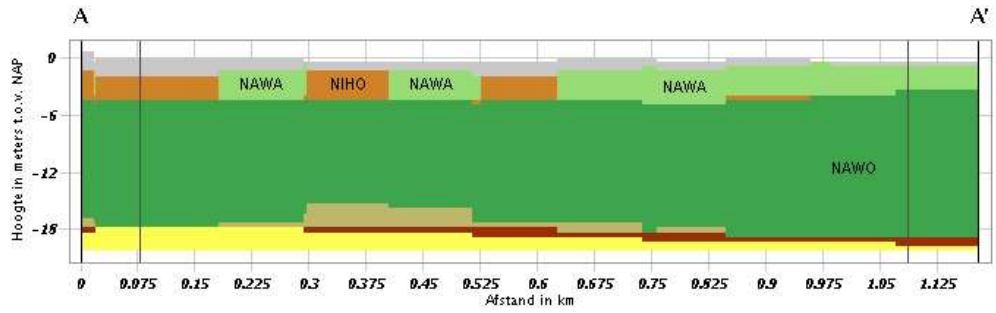


Situatie 2015

Bijlage 4: Profiel Dinoloket

Verticale Doorsnede GeoTOP v1.3

Hoogte t.o.v. NAP: -20



Geologische eenheid

